

Олена ІЛЬЧЕНКО,

orchid.org/0000-0002-5467-8883

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри філології, перекладу

та стратегічних комунікацій

Національної академії Національної гвардії України

(Харків, Україна) O.ilchenko@ukr.net

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ В ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНІЙ ПРОГРАМІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена проблемі медіаосвіти молодих людей – здобувачів вищої освіти. Маємо два головних завдання: визначити зміст і шляхи впровадження курсу медіаграмотності в освітньо-професійну програму підготовки здобувачів вищої освіти. Медіаграмотність не є нормативною дисципліною в програмі підготовки здобувачів вищої освіти, але бути ознайомленими з основами медіаграмотності – вимога часу й умов розвитку молоді, а тому автор окреслює два шляхи вирішення цієї проблеми: 1) впровадження окремого курсу, 2) інтеграція окремих тем / змістових модулів / блоків змістових модулів до наявних у програмі дисциплін.

Автор визначає компетентності з медіаграмотності, якими повинна володіти сучасна молода людина: розуміння медіа, використання медіа, комунікація за допомогою медіазасобів і вміння досягати власних цілей, застосовуючи медіа. Це зумовлює формування відповідних етапів реалізації медіаосвітніх підходів: 1) одержання знань про теорію мови медіа; 2) розвиток сприйняття медіатекстів; 3) розвиток креативних практичних вмінь на матеріалі медіа.

Визначені компетентності й етапи їх реалізації дають змогу впорядкувати послідовну програму інтегрованого курсу здобувачів вищої освіти. Тож у цій статті автор репрезентує проєкт програми «Основи медіаграмотності» як інтегрованого курсу; рекомендує формати проведення занять з медіаграмотності – ігри, експерименти, вебквести, воркшопи, роботу з періоджерелами (аналіз постерів, статей, дописів у соцмережах, новин у газетах, журналах, на сайтах); надає приклад фінального індивідуального проєкту, який готують здобувачі вищої освіти.

Отже, вміння протистояти негативним інформаційним впливам і маніпуляціям – невід'ємний складник розвитку сучасної особистості, а тому необхідно впроваджувати елементи медіаграмотності в навчальний процес вищої школи у вигляді окремої дисципліни чи в формі інтеграції до чинного навчального плану відповідного напрямку підготовки (спеціальності).

Ключові слова: медіаосвіта, медіаграмотність, компетентність, здобувач вищої освіти.

Olena ILCHENKO,

orchid.org/0000-0002-5467-8883

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Philology,

Translation and Strategic Communication

of National Academy of the National Guard of Ukraine

(Kharkiv, Ukraine) O.ilchenko@ukr.net

MEDIA LITERACY IN THE EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL TRAINING PROGRAM FOR HIGHER EDUCATION APPLICANTS

The article is devoted to the problem of media education of young people-applicants for higher education. Thus, we have two main tasks: to determine the content and ways of implementing the media literacy course in the educational and professional training program for higher education applicants. Media literacy is not a normative discipline in the training program for higher education applicants, but being familiar with the basics of media literacy is a requirement of time and conditions for the development of young people, and therefore we plan two ways to solve this problem: 1) introduction of a separate course and 2) integration of individual topics / content modules / blocks of content modules to the existing disciplines in the program.

We define the media literacy competencies that a modern young person should have: understanding of media, using media, communication through media tools, and the ability to achieve their own goals using media. This determines the formation of appropriate stages in the implementation of media educational approaches: 1) obtaining knowledge about the theory of the media language; 2) developing the perception of media texts; 3) developing creative practical skills on the media material.

Certain competencies and stages of their implementation allow you to organize the logical sequential program of the integrated course of higher education applicants. Therefore, in this article we present you the draft program “Basics of media literacy” as an integrated course; we recommend the formats for conducting media literacy classes – games,

experiments, webcasts, workshops, working with primary sources (analysis of posters, articles, messages in social networks, news in Newspapers, magazines, websites, etc.); we provide an example of the final individual project that is prepared by applicants for higher education.

So, the ability to resist negative information influences and manipulations is an integral component of the development of a modern personality, and therefore it is necessary to introduce elements of media literacy in the educational process of higher education in the form of a separate discipline or in the form of integration of the current curriculum of the corresponding training area (specialty).

Key words: *media education, media literacy, competence, higher education applicant.*

Постановка проблеми. Готувати молодь до свідомої діяльності в медіасередовищі через формування критичного ставлення до медіапродукції, перетворювати здобувачів вищої освіти на свідомих і творчих користувачів масмедіа, сприяти виробленню імунітету до маніпулятивної дії екрану, тобто створювати умови інформаційної безпеки, не можливо без опанування основ медіаграмотності (Покроєва, 2013: 39). Медіаграмотність – це комплекс навичок і знань, необхідних людині в сучасному інформаційному суспільстві (Іванов, 2016: 6).

Значним кроком до побудови безпечного інформаційного суспільства стало розроблення і прийняття «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні», яка базується на вивченні стану медіакультури населення України та міжнародному досвіді організації медіаосвіти. Основні положення Концепції відповідають завданням, сформульованим у Паризькій програмі-рекомендаціях із медіаосвіти ЮНЕСКО (від 22.06.2007) та резолюції Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації (від 16.12.2008).

Ще одним кроком державного рівня є лист МОН України від 29.03.2013 № 1/9-226 «Про запровадження вивчення курсу «Основи медіаграмотності» в навчальних закладах», в якому рекомендовано запровадити вивчення курсу «Основи медіаграмотності» у вищих педагогічних навчальних закладах за рахунок годин вибіркової частини освітньо-професійної програми (Покроєва, 2013: 40). На думку автора, медіаграмотність – необхідна навичка в контексті інформаційної агресії не тільки для майбутніх педагогів, а для всіх молодих людей, зокрема майбутніх офіцерів. Ми вже внесли істотні зміни до мотивації та змісту медіаосвіти з фокусом на формування навичок критичного мислення й імунітету до маніпуляцій громадською свідомістю та пропаганди.

Українське суспільство потребує вироблення навичок формування медійної й інформаційної грамотності в умовах пропагандистсько-психологічних війн (Іванов, 2016: 6–7). Освітні заклади – саме ті інституції, які мають всі можливості для того, щоб долучитися до формування медіаграмотного споживача. Автор поділяє думку Г. Онко-

вич, що «формування медіаграмотності майбутніх фахівців в межах ВНЗ може здійснюватися двома способами: через введення окремого курсу з медіаосвіти або через інтеграцію медіаосвітніх технологій до вже існуючої системи навчально-виховного процесу, зокрема завдяки виконанню міждисциплінарних досліджень з інформаційних, комунікаційних та освітніх наук, соціології» (Покроєва, 2013: 40).

Тож чітко окреслюється два способи введення медіаграмотності до освітньо-професійних програм підготовки здобувачів вищої освіти: 1) впровадження окремого курсу; 2) інтеграція окремих тем / змістових модулів / блоків змістових модулів до наявних у програмі дисциплін. Можливий і третій спосіб: введення вправ, які сприятимуть розвитку критичного аналізу медіаконтенту, в план занять з історії, іноземної мови, соціології, психології тощо.

Аналіз досліджень. Зростання ролі медіа в освітніх процесах, зміна «дидактичного ландшафту», в умовах якого здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти до життя в інформатизованому суспільстві, вимагають визначення змісту медіаосвіти й шляхів її впровадження в педагогічну практику. Цим питанням було присвячено Міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію «Медіаосвіта – пріоритетний напрям в освіті XXI століття: проблеми, досягнення і перспективи» (м. Харків, 25-27 жовтня 2013 року) (Покроєва, 2013); Шосту міжнародну науково-методичну конференцію «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи» (м. Київ, 20-21 квітня 2018 року) (Іванов, 2018).

Рефлексією на поставлені завдання можна вважати посібник для вчителя «Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін» (Іванов, 2016), онлайн-курси з медіаграмотності: двомовний онлайн-курс «Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності» (verified.ed-era.com/ua), який стартував у вересні 2019 року; курс «Медіаграмотність для освітян» (courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:CZ+MEDIA101+2018_T3/about), що стартував на платформі «Prometheus» 5 грудня 2018 року.

Мета статті – визначити зміст, окреслити шляхи інтеграції медіаграмотності до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Дисципліна «Основи медіаграмотності» не нормативна, а тому викладається не в усіх вишах, але це не становить перешкоди для інтеграції елементів медіаосвіти в інші дисципліни. Так, в Національній академії Національної гвардії України аспекти медіаграмотності автор досліджував на заняттях з «Основ теорії мовної комунікації», «Комунікативного аспекту діяльності військового командира».

Сучасна молода людина повинна набути компетентності з медіаграмотності, які «можна умовно поділити на чотири групи: розуміння медіа, використання медіа, комунікація за допомогою медіа-засобів і вміння досягати власних цілей, застосування медіа» (ms.detector.media/mediaosvita/post/18961/2017-05-24-buti-mediagramotnim-desyat-neobkhdnikh-kompetentnostei/) (Табл. 1).

Для послідовного формування компетентностей необхідно визначити етапи реалізації медіаосвітніх підходів: 1) одержання знань про теорію мови медіа; 2) розвиток сприйняття медіатекстів; 3) розвиток креативних практичних вмінь на

Таблиця 1

10 компетентностей із медіаграмотності

Розуміння			Використання		Комунікація			Стратегія	
Розуміння зростаючого впливу масмедіа на суспільство	Розуміння будови масмедіа	Розуміння процесу й способів забарвлення реальності масмедіа	Використання обладнання, програмного забезпечення додатків	Орієнтування в медіасередовищі	Пошук і обробка інформації	Створення контенту	Участь у соціальних мережах	Рефлексія щодо власного використання масмедіа	Досягнення мети за допомогою масмедіа
Пасивне розуміння роботи медіа			Активне використання медіа		Взаємодія з іншими через медіа			Ефективне використання медіа	

Таблиця 2

Проект програми «Основи медіаграмотності»

№	Тема	Навчальні питання
1.	Роль масмедіа в житті сучасної людини	1. Що таке медіа? 2. Типи контенту. 3. Новинна грамотність. 4. Факт і судження. 5. Мої медіазвички.
2.	Традиційні медіа	1. Типи традиційних медіа. 2. Власники медіа.
3.	Редакційна політика	1. Редакційна політика. 2. Громадянська журналістика. 3. Військова журналістика. 4. Журналістські стандарти. 5. Свобода слова та цензура.
4.	Соціальні медіа	1. Соціальні медіа як джерело новин. 2. Інформаційна бульбашка.
5.	Дезінформація та маніпуляція	1. Типи неправдивої інформації. 2. Маніпулятивні заголовки. 3. Фотофейки. 4. Фейкові експертні коментарі та джинса. 5. Боти і тролі. 6. Маніпуляції з першоджерелами. 7. Інструменти для перевірки фактів. 8. Стереотипи й мова ворожнечі. 9. Синдром злого світу. 10. Маніпуляції в рекламі.
6.	Підсумок	Фінальний проект.

матеріалі медіа (Покроєва, 2013: 16). Визначені компетентності й етапи реалізації медіаосвітніх підходів дають змогу впорядкувати послідовну програму «Основи медіаграмотності» як інтегрованого курсу для здобувачів вищої освіти, яка й визначає зміст медіаосвіти (Табл. 2). Проект програми «Основи медіаграмотності» розроблено на основі програми Verified (verified.ed-era.com/ua).

Мета цього курсу: озброїти здобувачів вищої освіти інструментами критичного аналізу медіа-контенту; розвивати інтерактивні навички (здатність спілкуватися за допомогою медіа й виконувати різні медіаролі) та креативність, яка полягає у формуванні навичок створювати й інтерпретувати медіаконтент.

Люди, які володіють навичками медіаграмотності, можуть:

- 1) «розуміти вплив медіа та форми подання інформації в них;
- 2) ухвалювати поінформовані та незалежні рішення;
- 3) отримувати нову інформацію про навколишній світ;
- 4) формувати почуття спільності;
- 5) підтримувати публічний дискурс;
- 6) продовжувати навчання протягом життя;
- 7) створювати інформацію;
- 8) мислити критично;
- 9) використовувати медіа для самовираження й творчості;
- 10) використовувати медіа, дотримуючись засад безпеки та відповідальності;
- 11) брати участь у житті демократичного суспільства та глобальної інформаційної мережі (Іванов, 2016: 15).

Формати проведення занять: комунікативні ігри, експерименти, вебквести, воркшопи, тести, робота з першоджерелами, аналіз постерів (Рис. 1, Рис. 2), статей (Рис. 3), інтерв'ю, дописів у соціальних мережах (Рис. 4). Здобувачі вищої освіти працюють у парах чи командах, індивідуально.

Наприкінці вивчення матеріалу здобувачі вищої освіти готують і репрезентують індивідуальні фінальні проекти (Табл. 3): пишуть дописи, знімають відео чи фото, створюють медіапрезентації, меседжі та медіамеседжі, приміряючи на себе різні медіаролі – зірки медіа, блогера, влогера, інтерв'юера чи інтерв'юйованого, репортера, підписника, проплаченого коментатора, хейтера чи троя, хайпера.

Метод проектів обрано не випадково: саме проектна технологія сприяє «розвитку пізнавальних навичок, критичного мислення, вміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, вміння побачити, сформулювати і вирішити проблему» (Ільчук, 2020: 93). Тип проекту (інформаційний, творчий, практико-орієнтований, дослідницький (Ільчук, 2020: 94) автори обирають самостійно (зазвичай це інформаційні й дослідницькі типи). Серед переваг проектних технологій В. Ільчук зазначає «проекти, які дають змогу учням вибрати для підсумкового контролю найцікавішу для них тему та форму захисту»; «метод проектів, що виховує дослідницьку культуру, розвиває навички естетичного оформлення і презентації результатів своєї праці» (Ільчук, 2020: 95). Тож така форма підсумкового контролю дає змогу створити комфортне конструктивно-критичне середовище, близьке до реальних умов медіапростору.

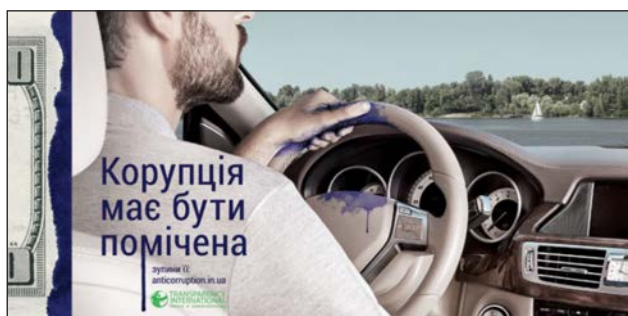

Рис. 1. Приклад постера

Джерело: **VERIFIED** course on media literacy

Таблиця 3

Приклад фінального проекту

ОСНОВИ ТЕОРІЇ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	Фінальний проєкт
1. Створити меседж за темою: «Конфліктна поведінка в молодіжному середовищі як криміногенний фактор»	4. Створити допис для своїх підписників в соціальних мережах, присвячений конфлікту та способам його вирішення
2. Створити контент за темою: «Емоції у ЗМІ. Як TV-видання змінюють реальність»	5. Медіапрезентація «Міжнародний дисонанс чи консонанс?»: розробіть правила запрошення перекладачів для участі в ділових переговорах між українцями і французами
3. Створити допис для своїх підписників у соціальних мережах, присвячений міжкультурній комунікації	6. Зробити медіамеседж для підлітків та їх батьків, присвячений медіаграмотності

ШІСТЬ ВИДІВ ПОЛІЦІЇ

ХТО І ЧИМ ЗАЙМАТИМЕТЬСЯ В ПОЛІЦІЇ

<h4>КРИМІНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ</h4> <p>Розслідує кримінальні правопорушення згідно з Кримінальним Кодексом України (входять також Кіберполіція, Департамент протидії наркозлочинності тощо)</p> 	<h4>ПАТРУЛЬНА ПОЛІЦІЯ</h4> <p>Виконує функції з підтримання публічного порядку і забезпечення безпеки на вулицях міст і на дорогах, а також запобігання злочинам через ведення патрулювання.</p> 	<h4>ПОЛІЦІЯ ОХОРОНИ</h4> <p>(РАНИШЕ — ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ОХОРОНИ)</p> <p>Вживає заходів щодо охорони нерухомих об'єктів та іншого майна, забезпечення особистої безпеки громадян, згідно з законом.</p>
<h4>СПЕЦІАЛЬНА ПОЛІЦІЯ</h4> <p>Забезпечує громадський порядок на об'єктах і територіях, які мають особливе значення або постраждали від стихійного лиха, забруднення довкілля, катастрофи.</p> 	<h4>ПОЛІЦІЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ «КОРД»</h4> <p>(КОРПУС ОПЕРАТИВНО-РАПТОВОЇ ДІЇ)</p> <p>Це спеціальний підрозділ швидкого реагування, який замінить низку «звіриних спецпідрозділів»: «Беркут», «Сокіл», «Грифон» тощо.</p> 	<h4>ОРГАНИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ</h4> <p>Збирання, оцінка, перевірка та використання доказів з метою запобігання кримінальним правопорушенням та розслідування кримінальних проваджень, установлення об'єктивної істини, забезпечення правильного застосування закону</p>

TEXTY.ORG.UA

Рис. 2. Приклад постера

Джерело: **VERIFIED** course on media literacy

Приватбанк прийматиме собак у рахунок оплати за газ

Опубліковано 02.02.2020, 11:03

З 1 лютого всі відділення Приватбанку готові приймати від населення собак елітних порід в якості оплати за газ. Для зручності проведення платежів всі термінали банківської мережі будуть поступово обладнані спеціальними собакоприймачами, повідомляє видання “Форпс-мопс”.

Елітність собаки та її ринкову вартість визначатимуть спеціальні касиркиноологи, які звертатимуть дані з офіційним курсом гривні НБУ щодо собак елітних порід. У разі, якщо сума заборгованості менша за вартість собаки, клієнтам буде видаватися решта елітними папугами.

Рис. 3. Приклад фрагмента статті для аналізу

Джерело: <http://uareview.com/sobaka-gaz/>

Висновки. Вміння протистояти негативним інформаційним впливам і маніпуляціям; шукати, аналізувати й обробляти медіаконтент; створю-

Рис. 4. Приклад допису в Facebook

вати власний якісний контент з урахуванням інтересів своєї цільової аудиторії; досягати власної мети за допомогою масмедіа – все це невід’ємний складник розвитку сучасної особистості, а тому необхідно впроваджувати елементи медіаграмотності в навчальний процес вищої школи у вигляді окремої дисципліни чи у формі інтеграції до чинного навчального плану відповідного напрямку підготовки (спеціальності).

Форми і способи вираження медіа постійно розвиваються, а отже навички медіаграмотності також повинні постійно вдосконалюватися. Цим і зумовлена перспектива подальших розвідок в цьому напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Медіаосвіта – пріоритетний напрям в освіті XXI століття: проблеми, досягнення і перспективи» (25-27 жовтня 2013 року) / за заг. ред. канд. пед. наук Л. Д. Покроєвої. Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2013. 268 с.
2. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін : Посібник для вчителя [Електронний ресурс] / за ред. В. Іванова, О. Волошенко, О. Мокрогуза. Київ : Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. 201 с. Режим доступу: <https://www.slideshare.net/mobile/ssuser9b9413/ss-63773058>.
3. Збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи» [Електронний ресурс] / за ред. В. Іванова, О. Волошенко. Київ : Центр вільної преси, Академія української преси, 2018. 244 с. Режим доступу: https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_statey_AUP2018.pdf.
4. Сайт курсу «Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://verified.ed-era.com/ua>.
5. Сайт курсу «Медіаграмотність для освітян» [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:CZ+MEDIA101+2018_T3/about.
6. Сайт MediaSapiens [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/18961/2017-05-24-buti-mediagramotnim-desyat-neobkhdnikh-kompetentnostei/>.
7. Ільчук В. В. Використання освітніх електронних ресурсів у процесі викладання української мови / В. В. Ільчук // Modern researches in philological sciences: Collective monograph. Riga : Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2020. С. 85–101.

REFERENCES

1. Pokroieva L. D. (Eds.). (2013). *Materialy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi Internet-konferentsii "Mediaosvita – prioritetnyy napryam v osviti XXI stolittia: problemy, dosiahnennia i perspektyvy"* [Proceedings of the International scientific and practical Internet conference "Media education is a priority direction in education of the XXI century: problems, achievements and prospects"]. Kharkiv : Kharkivska akademiia neperervnoi osvity [in Ukrainian].
2. Ivanov V. & Volosheniuk O. & Mokrohuz O. (Eds.). (2016). *Mediahramotnist na urokakh suspilnykh dystsyplin [Media literacy in the lessons of social disciplines]*. Kyiv : Tsentri vilnoi presy, Akademiia ukrainskoi presy. Retrieved from <https://www.slideshare.net/mobile/ssuser9b9413/ss-63773058> [in Ukrainian].
3. Ivanov V. & Volosheniuk O. (Eds.). (2018). *Zbirnyk statei Shostoï mizhnarodnoi naukovometodychnoi konferentsii "Praktychna mediahramotnist: mizhnarodnyi dosvid ta ukrainski perspektyvy"* [Collection of articles of the Sixth international scientific and methodological conference "Practical media literacy: international experience and Ukrainian perspectives"]. Kyiv : Tsentri vilnoi presy, Akademiia ukrainskoi presy. Retrieved from https://www.aup.com.ua/uploads/Zbirnyk_statey_AUP2018.pdf [in Ukrainian].
4. Sait kursu "Very Verified: onlain-kurs z mediahramotnosti". [Site of the course "Very Verified: online course on media literacy"]. *verified.ed-era.com/ua*. Retrieved from <https://verified.ed-era.com/ua> [in Ukrainian].
5. Sait kursu "Mediahramotnist dla osvitan" [Site of the course "Media literacy for teachers"]. *courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:CZ+MEDIA101+2018_T3/about*. Retrieved from https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:CZ+MEDIA101+2018_T3/about [in Ukrainian].
6. Sait MediaSapiens [The website MediaSapiens]. *ms.detector.media*. Retrieved from <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/18961/2017-05-24-buti-mediagramotnim-desyat-neobkhdnykh-kompetentnostei/> [in Ukrainian].
7. Ilchuk V. V. (2020). Vykorystanna osvitnykh elektronnykh resursiv u protsesi vykladanna ukrainskoi movy. [Use of educational electronic resources in the process of teaching the Ukrainian language]. *Modern researches in philological sciences*, (P. 85–101). Riga : Izdevnieciba "Baltija Publishing" [in Ukrainian].